

BÖLÜM 6

JOHN RAWLS'IN SİYASAL ÜTOPYASINDA DEMOKRATİK TOPLUM TAHAYYÜLÜ

Cem ÖZKURT¹

GİRİŞ

John Rawls, 1970'lerin hemen başında, "Adalet teorisi" çalışmasını yayınladığında, kuramsal tartışmasının temel sorunsallarından birini, iyi düzenlenmiş bir toplumu şekillendiren adalet ilkelerinin neler olduğunu saptamak olarak ilan etmiştir. Rawls, teorik girişimine Locke, Rousseau ve Kant'ın yaklaşımlarında bulunan sosyal sözleşme tartışmalarını genelleştirerek, bu teorilerin yüksek düzeydeki soyutlamasına ulaşan bir adalet kavramı önermiştir (Rawls, 2017, s. 39). Rawls, adalet kuramını, temel yapı ve başlangıç durumu gibi iki önemli nosyonla iç içe geçirerek açıklamıştır. Bu nosyonlardan temel yapıyı, toplumsal düzenin kurumsal yapılaşmasının kurallara dayalı kamusal bir sistemi olarak tanımlamıştır (Rawls, 2017, s. 84). Temel yapının toplumun temel siyasal ve toplumsal kurumlarının bir işbirliği sistemi olarak temel haklar ve yükümlülükleri belirleme ve toplumsal işbirliğinden kaynaklanan avantajların dağıtımını düzenlemekle ilişkisinde olgusal bir dayanağı vardır. Rawls'ın kavramsal çerçevesinde temel yapı anayasaların, hukuksal pratiklerin, ekonomik yapıların, mülkiyet biçimlerinin ve parlamentoların kurumsal işleyişlerini düzenleyen kurucu bir yapılaşmadır (Rawls, 2020, s. 31). Başlangıç durumu ise Rawls'ın birincil değerler olarak ifade ettiği temel hak ve özgürlükler, gelir, servet ve statü gibi toplumsal kaynakların dağıtılmasında yurttaşların ilkesel düzeydeki tavır alışlarına işaret eder. Başlangıç durumunda bireyler hem kendileri hem de herkes için iyiyi isteme eğilimindedir. Bu eğilim, aşırı talepkâr bir isteme edimine gönderme yapan "*belirsizlik peçesi*" aracılığıyla muğlaklaşır. Rawls, bu muğlaklığın toplumun temel yapısını güçlendiren iki ilkenin hayata geçirilmesiyle aşılabileceğini iddia eder. Bunlardan ilki, her bireyin

¹ Doç. Dr., Trabzon Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, ozkurtcem70@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0003-1438-6517

DOI: 10.37609/akya.3833.c1041

musal gerekçelendirme fikrinin gündeme getirmiştir. Bu fikrin mahiyeti, makul çoğulculuğun toplumun siyasi adalet anlayışına göre biçimlenmesidir. Kamusal gerekçelendirme fikri iyi-düzenlenmiş toplum fikrini tamamlayan bütünleyici bir nosyon olarak işlev görmektedir. Böyle bir toplum her şeyden önce kamusal olarak tanınan bir adalet anlayışıyla düzenlenmelidir.

Rawls'a göre, kamusal gerekçelendirme fikrinin adalet anlayışını yaşama geçirmenin üç nesnel bağlamı söz konusudur. Bunların İlki, genel adalet ilkelerinin yerel adalet ilkeleriyle irtibatlandırmasıdır. İkincisi, genel adalet ilkelerinin baskın ve kapsayıcı bir doktrinle ilişkisinin önüne geçmektir. Siyasi bir anlayış kamusal alanda kendini makul bir felsefi ve ideolojik bir anlayış olarak sunmalı, sadece siyasi değerler kümesi oluşturmalı ve bu değerler anayasal toplumun ruhunu zedeleyici mahiyette olmamalıdır. Üçüncüsü ise siyasi bir adalet anlayışının mümkün olduğu ölçüde demokratik bir toplumun kamusal siyasi kültüründe aşına olunan ve onda içkin olan temel fikirlere göre formüle edilmesidir. Rawls, son tahlilde, modern toplumalarda eşitsizlik ve demokrasi sorununun iyi düzenlenmiş bir toplum nosyonuna saygıyla ve yurttaşlar arasındaki dayanışmayla aşılabacağına inanmaktadır.

KAYNAKLAR

- Rawls, J. (2017). *Bir adalet teorisi*, (V. A. Coşar, Çev. Ed.). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Rawls, J. (2020). *Hakkaniyet olarak adalet*, (O. Baş, Çev. Ed.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Rawls, J. (2006). *Halkların yasası ve kamusal akıl düşüncesi yeniden ele alınması*, (G. Evrin, Çev. Ed.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Rawls, J. (2007). *Siyasal liberalizm*, (M. F. Bilgin, Çev. Ed.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Rawls, J. (2022). *Politika felsefesi üzerine dersler*, (N. C. Özkaya, Çev. Ed.). İstanbul: Nora Kitap.
- Rawls, J. (1997). The idea of public reason revisited, *The University of Chicago Law Review*, 64 (3), 765-807.
- Rawls, J. (1985). Justice as fairness: political not metaphysical, *Philosophy and Public Affairs*, 14 (3),223-251.